

Välkommen till Alexandersondagen 3 juli

Nr 2 2011

Medlemsblad för

Alexander

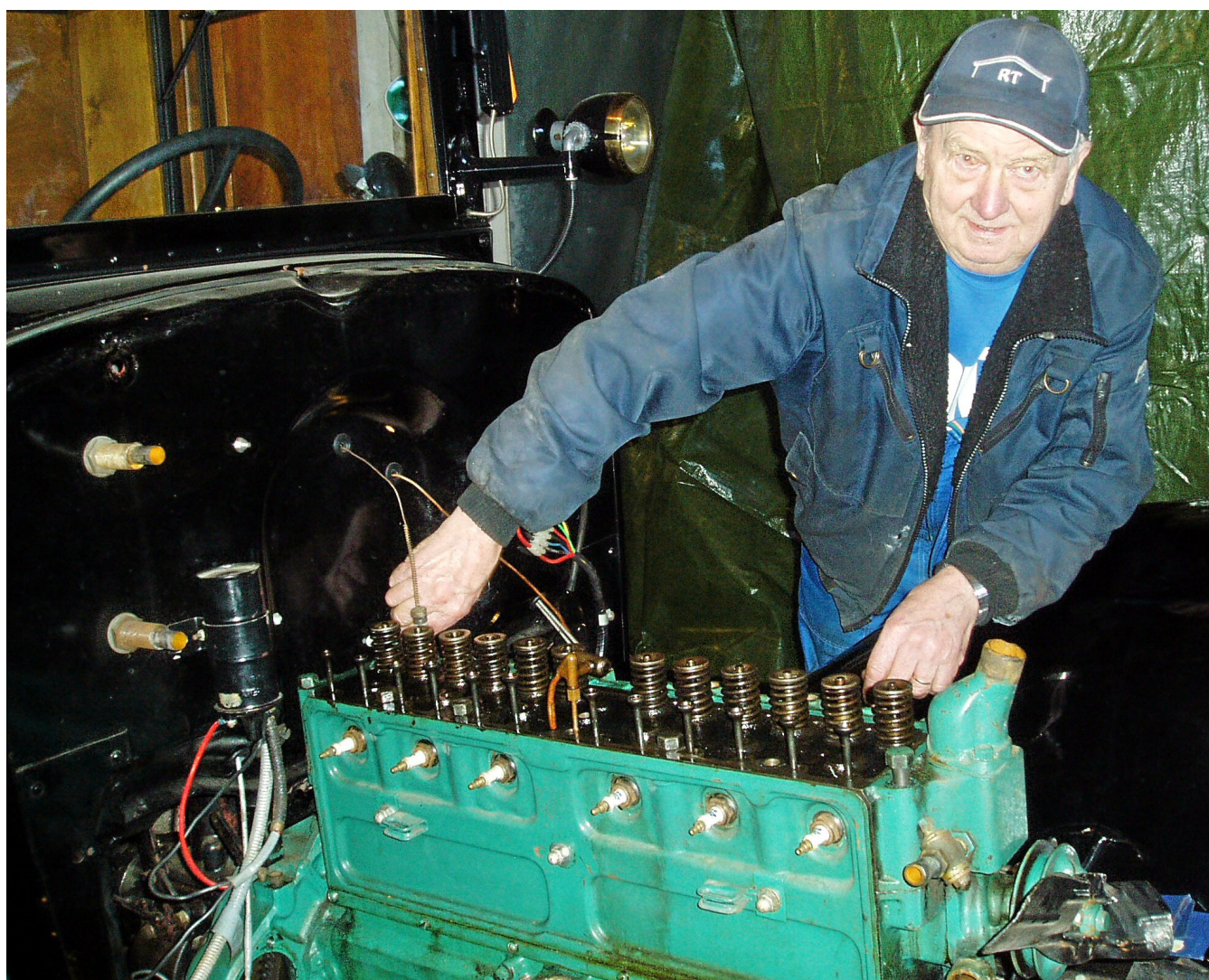
Grimeton

Veteranradios

Vänner

Alternatorn

De tre från 1931. Den gamla stationsbilen, från anno 1931, har fått motorn urplockad av Sigvard Bengtsson, också han från 1931. Motorn sändes till Halmstad motorslip där Olle Andersson, även han född 1931, tog sig an den för genomgång och renovering. Vi räknar med att bilen ska återfinnas på sin vanliga plats vid Sändarsalen lagom till Alexandersondagen.

www.alexander.n.se

Hej alla vänner i Alexander

Tiden går fort när man har roligt, heter det, och nu har det faktiskt gått ett helt år sedan vi hade Alexandersondagen förra gången. I år samlas vi söndag den 3 juli. Det fina sommarvädret, vi fick redan i april, hoppas vi återkommer, om inte förr så lagom till Alexandersondagen.

Mycket är sig likt på Alexandersondagen, som start av sändaren med utsändning av meddelande två gånger under dagen, poängpromenad, tornvandring, Alex labb, videovisning och servering. Professor Karl-Gustav Strid berättar om Alexanderson och hans alternator. Och som vanligt kan man fika.

Arne Sikö med team, som förra året svarade på frågor om mobiltelefonens eventuella farlighet, fortsätter på samma tema i år: Vår strålande miljö – hur farlig är den?. Är det något som du funderar på eller är orolig över välkommen med frågor och att diskutera med teamet. De håller till mitt emot Sändarsalen i f d garaget. Gå dit och ställ dina kluriga frågor!

Nytt för i år är att vi öppnar vår loppmarknad med radioprylar i ett tält i närheten av kylvattendammen. Loppmarknaden har vi tidigare bara haft öppen på Radiodagarna i augusti men nu ges alltså ännu ett tillfälle.

John Strandberg

Toppjobb ledigt.

Världsarvet Grimeton (som alltså driver Radiostationen) söker en tekniker med utbildning som elinstallatör eller motsvarande och gärna med erfarenhet av underhåll inom industrin. Kunskaper om vågutbredning, antenners och sändares funktion. I arbetet ingår också arbete på hög höjd. Läs mer i annons på www.grimeton.org. Klicka på Världsarvet söker...

Intresserade kan kontakta Kjell Markström 0705 340000 eller Lars G Johansson 0706 968542 (f d vd, resp nuvarande vd för Världsarvet Grimeton).

Sommarens program på Radiostationen:

Juni, juli och augusti håller Världsarvet öppet dagligen 10.00 -17.00

Visningar på svenska 11.00, 12.00, 14.00 och 16.00.

Engelska visningar 13.00 (1 pm) och 15.00 (3 pm).

Alexander har visning med sändarstart varje tisdag kväll 18-20, 28 juni – 23 augusti. Även tornvandring och videovisning.

3 juli Alexandersondagen (se sid 3)

6 aug: SAQ-möte "Rymdkommunikation"

Radioamatördag med tema rymden. En heldag med föreläsningar och demonstrationer inom temat.

Alexanders loppmarknad är öppen.

31 aug: Världsarvet stänger för säsongen 2011!

OBS

Till Alexanders kvällsvisningar och Alexandersondagen har medlemmarna fritt inträde och får dessutom ta med sig en gäst som går in gratis.

Alexanders medlemmar har fritt inträde till Världsarvets ordinarie verksamhet. Givetvis ska medlemsskortet uppvisas.

Alternatorn

Alexander GVV

– Grimeton Veteranradios Vänner

Radiostationen 72

SE-432 98 Grimeton

E-post: info@alexander.n.se

Hemsida: www.alexander.n.se

Redaktör: **John Strandberg**

Tel 0705 857381

E-post: john.strandberg@swipnet.se

I redaktionen: **Ulf Larsson**

Ansvarig utgivare: **Jan Steinbach**

Teknisk produktion: **Benny Johansson**

Tryckt hos Tryckshopen, Varberg 2010

Årgång 6 (Nr 22 från starten 2006)

Alexandersondagen 2011

Välkommen till Alexandersondagen, söndag den 3 juli. Det blir som vanligt olika aktiviteter i och kring radiostationens natursköna omgivning. Du väljer själv vad du vill vara med på.

Så här ser programmet ut med reservation för ändringar

Tid	Aktivitet	Plats
10.00	Alexandersondagen öppnas.	Ingång via Informationsbyggnaden
10.00	Vår strålande miljö hur farlig är den? <i>Ställ frågor och diskutera med Arne Sikö med team</i>	Mitt emot Sändarsalen (f d garaget)
10.00	Alex labb	Mitt emot Sändarsalen (f d garaget)
10.00	Sändaramatörerna	Skyddsrummet
10.00	Videovisning	Informationsbyggnaden
10.00	Poängpromenad	Start vid kylvattendammen
10.00	Nyhet Loppmarknad med radioprylar	Tältet nära kylvattendammen
10.15	Guidad promenad till torn 1	Samling vid kylvattendammen
10.30	Alternatorn startas	Sändarsalen
11.00	Utsändning av ett meddelande	Sändarsalen
11.15	Guidad promenad till torn 1	Samling vid kylvattendammen
11.30	Karl-Gustav Strid talar om Alternatorn och dess konstruktör Ernst Alexanderson	Sändarsalen
13.30	Alternatorn startas	Sändarsalen
14.00	Utsändning av ett meddelande	Sändarsalen
14.15	Guidad promenad till torn 1	Samling vid kylvattendammen
14.30	Karl-Gustav Strid talar om Alternatorn och dess konstruktör Ernst Alexanderson	Sändarsalen
15.15	Guidad promenad till torn 1	Samling vid kylvattendammen
16.00	Alexandersondagen avslutas	

Resultat från poängpromenaden redovisas på vår hemsida www.alexander.n.se

Loppmarknad med radioprylar är ett nytt inslag på årets Alexandersondag.

Kom till Arne Sikö med team och diskutera om strålningen i vår miljö!

Teknik och tele

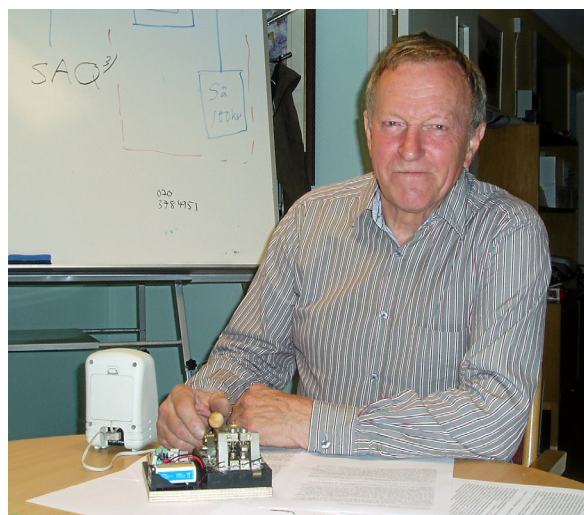
Under våren har Alexander genomfört två kurser. Dels en teknikkurs, som var en fortsättning på tidigare kurser om SAQ och dels en kort kurs i morsetelefoni. Båda kurserna har samlat ett tiotal deltagare.

SAQ-kursen syftar till att få fram fler personer som kan hantera alternatorn. I dag finns bara ett fåtal personer som till fullo kan starta och köra alternatorn. Men det räcker inte med att bara trycka på rätt knapp och dra i rätt spak. För här finns ingen automatik som sköter det mesta själv som på moderna maskiner, utan här gäller det att lyssna sig till och lära sig vilka åtgärder som krävs. Handledare är Bo Johansson och Ola Hernvall.

I telegrafikursen ges en kort orientering i att sända med morsetesignaler. Deltagarna har fått pröva på att "nyckla", det vill säga att hantera en telegrafnyckel och sända signaler. Handledare har varit Ulf Larsson och Arne Sikö.

Teknikkursen samlad i biblioteket, från vänster Jan Steinbach, Gösta Öborn, Kjell-Ove Cederholm, Roland "Charlie" Börjesson, Ola Hernvall och Olof Kjellgren

Ulf Larsson lär ut hur man hanterar en telegrafnyckel.

Sången Stilla Natt blir världsarv Struves meridianbåge, frimärke

Stilla natt blir världskulturarv. Den runt 200 år gamla österrikiska melodin av Franz Gruber införlivas i UNESCOs immateriella kulturarv där till exempel den spanska dansen flamenco redan finns och konstarten Pekingopera.

Stilla natt framfördes för första gången på juldagen 1818 i Nikolauskyrkan i Oberndorf bei Salzburg och spreds sen över Tyskland och ut i världen. Den finns översatt till en mängd språk och är nationsöverskridande.

En annan världsarvsnyhet är att Struves meridianbåge, har blivit frimärke i Sverige. Det gavs ut den 6 maj med två olika triangelformade motiv med valören 12 kr.

Struves meridianbåge är Sveriges 14:e världsarv som vi delar med Norge, Finland, Ryssland, Estland, Lettland, Litauen, Vitryssland, Moldavien och Ukraina. Meridianbågen är en cirka 2.800 km lång sträcka med 265 triangelmät punkter från Hammerfest vid Norra ishavet till Staro Negrassowka nära Svarta havet. 34 av punkterna valdes ut att ingå i världsarvet. Fyra av dessa ligger i Sverige.

Det var den tyskfödde astronomen Wilhelm Struve (1793-1864 från Tartu och senare S:t Petersburg) som mellan 1816 och 1855 genomförde denna mätning för att fastslå jordklotets exakta form och storlek. Bland annat för att vetenskapligt belägga att jorden var avplattad vid polerna.

De fyra svenska punkterna ligger i Perävaara i Haparanda, Pullinki i Övertorneå, Jupukka i Pajala och Tynnyrilaki i Kiruna. Flest mät punkter finns i Finland.

Lyckad sändning för Rom

Under våren har sändaren, SAQ, startats några gånger, dels på Världsarvsdagen den 31 mars och dels den 14 mars för en konferens i Rom, samt i samband med en japansk tevefilmning i februari.

Det japanska filmteamet kom från en av Japans största tv-kanaler. Under tretton års tid har kanalen en gång i veckan sänt ett avsnitt om något världsarv världen runt. Men det blev mycket jobb för personalen i Grimeton innan det blev filmning av. Japanerna ville ha en så autentisk radiostation som möjligt. Vilket betydde att alla säkerhetsanordningar och en del andra moderniteter fick plockas bort under filmningen.

På Världsarvsdagen kom ett 40-tal från de olika svenska världsarven till Varberg och Grimeton. I programmet, som omfattade två dagar, ingick ett besök i Grimeton med start av alternatorn, vilket mycket uppskattades.

I Rom pågick i mitten av mars EUCAP2011, en konferens om antenner och vågutbredning och som samlade 600-700 deltagare.

Sändningen från Grimeton, som också omfattade ett meddelande, genomfördes utan problem och i Rom var man mycket nöjda och såg mottagningen från Grimeton som en höjdpunkt på konferensen. I det meddelande, som sändes ut via alternatorn i Grimeton, uppmärksammades

Tiden är inne för sändning, säger Alexanders ordförande Jan Steinbach till sändningsansvarige Lars Kålland.

att nästa konferens hålls i Göteborg 2013 och att då är förstas konferensdeltagarna välkomna till Grimeton.

Vår alternator kan vara nyckfull. Samma kväll som Romsändningen gick så bra hade teknikkursen samling och övning på alternatorn.

Men då "krabbade" det och inget var som det brukar. Förklaringen kom när spolarna skulle läggas om för marinen (som annars använder antennen). Då upptäcktes en lös kabelsko...

Ett japanskt filmteam, som gör program om olika världsarv världen runt, besökte Grimeton i februari. Före filmningen plockades säkerhetsanordningar bort för att få en så autentisk miljö som möjligt.

Lite om skydd och förreglingar på SAQ

När Ernst Alexanderson konstruerade sin sändaranläggning så såg han naturligtvis till att skydda den, dels för att begränsa skadorna vid eventuella fel, och dels för att förhindra felaktigt handhavande.

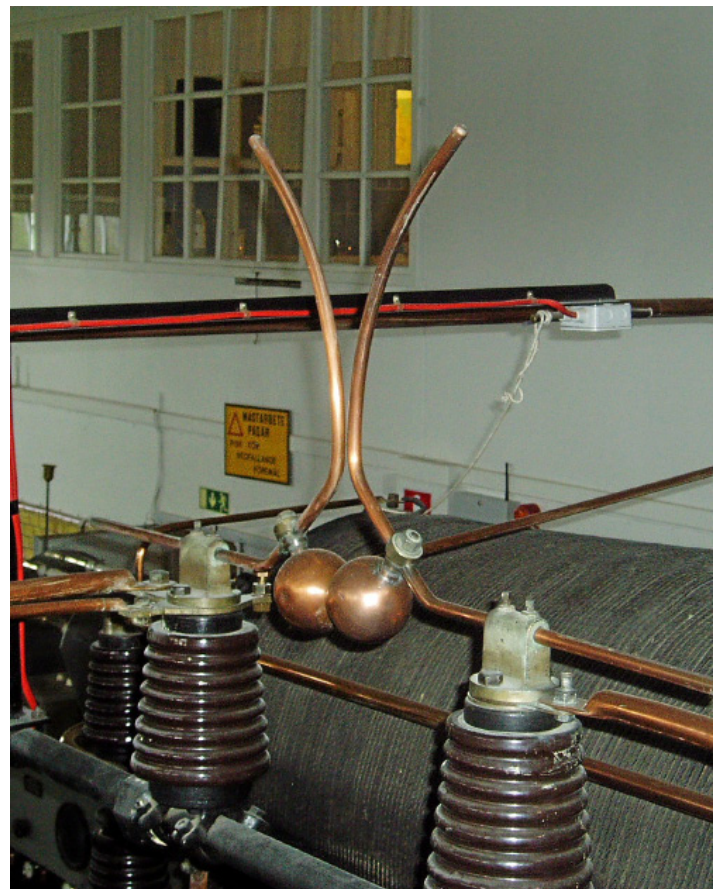
Alternatorns drivmotor skyddas av överlastskydd, som är placerade ovanför manöverhandtaget på manövertavlan. Vidare är både drivmotorn och övrig hjälpkraft försedda med nollspänningsutlösning av respektive brytare, så att oavsiktliga starter efter strömavbrott undviks. Dessutom finns nödstoppknappar på manövertavlan vid drivmotorbrytaren som i nödfall kan användas för att göra hela anläggningen spänningslös. Nödstoppknapparna påverkar den brytare i transformatorhuset som sitter mellan transformatorn och kabeln in till stationen.

De mindre objekten, såsom kylvattenpumparna, luftfläktarna, cirkulationspumparna för vätskemotstånd, motorerna för vätskemotståndens "dammluckor" och likriktaraggregaten för 125/250 V och 500 V likström, skyddas på traditionellt sätt med smältsäkringar. Utseendet på dessa säkringar är dock väldigt avvikande jämfört med dagens proppsäkringar. Det är ett slags knivsäkringar, och säkringshållarna är placerade i högspänningskammaren bakom vänstra delen av manövertavlan, i samma utrymme som oljebrytarna för hjälpkraften och drivmotorn är placerade. Kylvattenpumparna och luftfläktarna är dessutom skyddade av överlastreläer, som är placerade i anslutning till respektive Y-D-omkopplare.

Kylvattentrycket och smörjoljetrycket övervakas vardera med tryckmätare av traditionell Bourdon-typ. Tryckmätarna är placerade framför växelådan på alternatorn, och är försedda med kontakter som sluts vid för högt och vid för lågt tryck. Kontakterna ingår i en förreglingskedja, som förhindrar tillslag av drivmotorns brytare vid avvikande tryck. Dock är det endast starten som är förreglad, om avvikande tryck erhålls på kylvatten eller smörjolja när maskinen är igång så erhålls endast signal med ringklocka och indikeringslampor.

Vid starten av alternatorn så begränsas startströmmen dels av transduktorer i drivmotorns tilliedningar, dels av det ena vätskemotståndet, det så kallade startmotståndet, som ju utgör en variabel rotorresistans för drivmotorn. För att förhindra start av alternatorn med för hög startström så finns det en ändlägeskontakt på startmotståndet som blockerar tillslag av drivmotorns brytare,

om inte startmotståndet står i läget för största resistans. Även det andra vätskemotståndet, det så kallade kompensationsmotståndet eller reglermotståndet, är försett med en ändlägeskontakt som blockerar start av alternatorn om den inte står i läget för största resistans. Det kan tyckas onödigt att köra ner reglermotståndet till största resistans inför varje start, men konstruktören har uppenbarligen bedömt risken att reglermotståndet är oavsiktligt inkopplat vid start som så stor att det är meningsfullt att installera en förregling. Oavsiktlig inkoppling av reglermotståndet kan ske om nycklingskretsarna eller provnyckeln råkar vara felaktigt inställda.

Ovanpå högfrekvensställverket sitter en anordning som väsentligen består av två mässingskuler och ett par "horn" som fungerar som åskskydd

Antennströmmen i högfrekvensgeneratoren fångas upp i 64 ankarlindningar. Varje ankarlindning är förbunden med varsin lindning på högfrekvenstransformatorerna. På dessa finns alltså sammanlagt 64 skilda primärlindningar. Varje krets är skyddad av två smältsäkringar, den ena skyddar mot hög ström i kretsen, medan den andra smälter i händelse av jordfel på kretsen. Säkringarna är placerade på högfrekvenstransformatorernas gavlar. Alternatorn kan köras även om ett flertal kretsar är tagna ur drift.

Högfrekvenstransformatorerna ansluts till antennen via den så kallade antennkniven. Denna är en motormanövrerad knivbrytare, som är placerad på högfrekvensställverket och manövreras med ett reglage på manövertavlan. För att förhindra att antennström med felaktig frekvens matas ut på antennen så finns en förregling som förhindrar att antennkniven sluts om inte alternators hastighetsreglering har "fångat" alternatorn och styr den till rätt varvtal. Om hastighetsregleringen av någon anledning upphör att fungera, så öppnas antennkniven automatiskt.

Slutligen är anläggningen skyddad mot överspänningar som kommer in i stationen via antennen. Ovanpå högfrekvensställverket sitter en anordning som väsentligen består av två mässingskulor och ett par "horn". Avståndet mellan mässingskulorna definierar en överslagsspänning och därmed skyddsnivån för högfrekvensställverket. Om en överspänning kommer in från antennen så sker ett överslag mellan kulorna, sedan förväntas ljusbågen vandra upp i hornen för att så småningom självslockna.

Utseendet på säkringarna är väldigt avvikande jämfört med dagens proppsäkringar. Det är ett slags knivsäckringar med säkringshållarna placerade i högspänningsskammaren.

Ola Hernvall

Presenttips!!

Som medlem i föreningen Alexander kan du få köpa en utbildnings-DVD, som visar en teknisk dokumentär om radiostationen. Det är en dubbel DVD med totalt 2 tim 42 min speltid. På skiva 1 visas en översikt över stationen och alla handgreppen som behövs för att köra den. På skiva 2 beskrivs i detalj den tekniska funktionen bl.a. med hjälp av avancerad datorgrafik. DVD:n kostar **250 kr inkl. porto**. Du beställer den enklast genom att sätta in 250 kr på föreningens plusgiro **171 54 33-7**. Var noga med att ange Din adress på inbetalningen! Räkna med 1-2 veckors leveranstid.

Jordenruntresa på årsmötet

Alexanders årsmöte, som hölls i mars i Sändarsalen på radiostationen, samlade cirka 25 personer. Förhandlingarna leddes av Bo Johansson med John Strandberg som sekreterare.

I styrelsen omvaldes Alf Urbath och Ulf Larsson. Övriga i styrelsen är Hasse Nilsson och John Strandberg. Ordförande är Jan Steinbach, tidigare vald för perioden 2010-2011. Som suppleanter omvaldes Gunnar Larsson och Arne Sikö. Adjungerande till styrelsen är Bo Johansson och Ola Hernvall. Barbro Alvarsson och Bertil Bertilsson omvaldes som revisorer med Christer Drospe som suppleant. Valberedningen omvaldes: Bo Johansson (sammankallande), Ingrid Johansson och Ola Hernvall.

Jan Steinbach informerade om kommande verksamhet: Alexandersdagen äger rum söndagen den 3 juli med start av SAQ och utsändning av meddelande. Traditionenligt planeras också start på julafton. Det blir också kvällsvisningar med sändarstart och tornvandring som vanligt under nio tisdagskvällar i sommar.

Under våren har den gamla stationsbilens motor tagits ut och skickats till verkstad i Halmstad för genomgång och reovering. Kursverksamheten har fortsatt med bland annat hanteringen av SAQ. En kortare telegrafkurs i morsesignalering planeras (och startades i april).

Därutöver hjälper Alexander Världsarvet med

Torbjörn Jansson, Åled, berättade om, och visade bilder från Älvsnabbens, jordenrunt-resa 1966-67 där Jansson deltog som värnpliktig telegrafist.

guidning av radiostationen för företag och andra grupper.

Efter årsmötets förhandlingar flyttade vi över till Informationsbyggnaden där kaffe, fralla och kaka inmundigades. Detta kunde avnjutas till kvällens föredragshållare, Torbjörn Jansson från Åled. Han berättade målande om och visade intressanta bilder från HMS Älvsnabbens jordenruntresa 1966-67 då Jansson var värnpliktig telegrafist och kung Carl Gustaf deltog som officersaspirant.

Grattis...

...säger vi till Gösta Öborn, pedagog på Världsarvet och medlem i Alexander, som har tilldelats nordiskt centrum för kulturarvspedagogik (NCK:S) årliga pedagogiska pris för sina kulturarvspedagogiska insatser och sitt kreativa arbetssätt. Gösta har bland annat skapat teknikverkstaden Alex labb och har tillsammans med högskolan i Halmstad utbildat skolelever till världsarvsguidar och har tillsammans med förskolebarn byggt "världsarvskogen" där kultur, natur och teknik kombineras.

Priset är på 25.000 kr och det har Gösta använt till en kamera.

-Resten av pengarna vill jag använda till min pedagogik om fågelskådning på något sätt, säger han.

Nya projekt?

-Vi har ett spännande skolprojekt tillsammans med Teater Halland som har kopplingar till världsarv, FN och fredskonferensen i Varberg

1915. Då är vi inne på att uttrycka sina drömmar om framtiden i icke verbal form genom till exempel, dans, bild, musik eller teater, säger Gösta Öborn. (Källa HN och Varbergsposten)

Gösta Öborn har fått pris för sina kulturarvspedagogiska insatser och sitt kreativa arbetssätt.